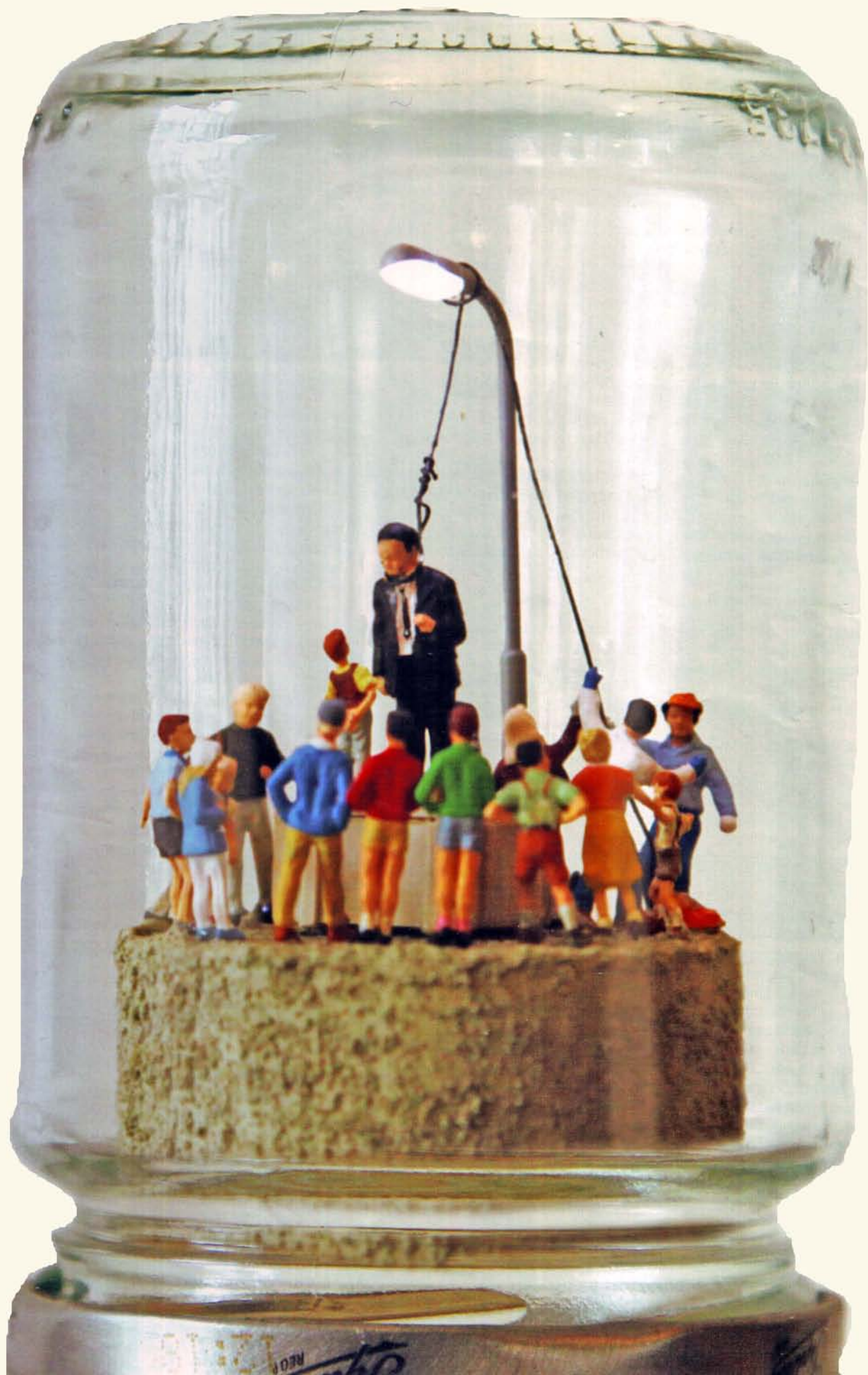
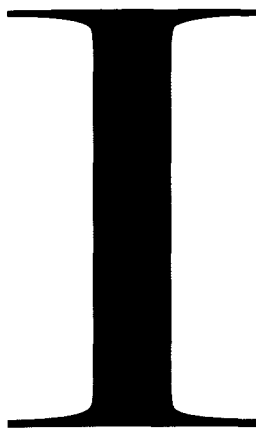

Grote gebaren

Hij verbrandde ooit een miljoen pond, scoorde een nummer-éénhit en maakte een postzegel met daarop de Britse koningin met een gasmasker. Nu werkt de Britse 'cultuurterrorist' *James Cauty* in stilte aan zijn diorama's van relschoppers en knuppelende politieagenten.

tekst Pieter van Os

In het atelier blijken de jampotten kleiner dan op foto's. James Cauty gebruikt ze, ondersteboven, als vitrine voor wat hij noemt: *riots in a jam jar*, rellen in een jampot. Het zijn diorama's van scènes geïnspireerd op de rellen van augustus 2011, toen de straten van enkele Londense wijken veranderden in een slagveld.

De miniatuurpoppetjes zijn zo'n 12 millimeter hoog. Cauty koopt ze in bij een Duits bedrijf, zo vertelt hij in zijn atelier om de hoek bij Tate Modern, in de voormalige industriebuurt Southwark. „In Duitsland is er een markt voor. Daar spelen ze wel graag met speelgoedtreintjes, anders dan hier.”

Cauty – tweedjasje, spijkerbroek, stevige schoenen – is een rustig pratende man die jonger overkomt dan hij is, 56. Jimmy, zoals vrienden hem noemen, lacht veel. Om wat er gezegd wordt, maar ook om iedere pretentie in het gesprek te vermijden. Beweringen, hoe stevig ook, brengt hij stevast als een terzijde.

Als de post de poppetjes heeft gebracht, beschildert hij ze. Vaak verbouwt hij ze voor gebruik. „Van de politiemannetjes moet ik meestal ten minste één arm afzagen. Die zet ik er andersom weer op, om hem een slaande beweging te laten maken. Slaande politieagenten zijn niet kant-en-klaar te koop.” En dan weer die lach.

In de industriële ruimte die als atelier en woonhuis fungeert, valt een fluwelen, donkerrode banier op met de tekst *'Fuck the fucking fuckers'*. Het vaandel blijkt niet door Cauty gemaakt, maar door zijn vrouw, die binnenkort feministisch getint werk zal exposeren. Cauty's werkruimte is een verdieping lager. Daar zitten twee assistenten onafgebroken, als een soort fabrieksarbeiders, politiemannetjes te beschilderen.

Pophits

In zijn atelier laat Cauty zijn nieuwe werk zien, al is het niet klaar. Aanwezig is Steve Lowe, een vriend en eigenaar van de *L-13 Light Industrial Workshop and Private Ladies and Gentlemen's Club for Art, Leisure and the Disruptive Betterment of Culture*. Hij verkoopt het werk van Cauty. Ook in de kelder is een Canadese dj, een dertiger met een legerkleurige baseballpet. Hij komt de jampot halen die hij bij Steve heeft gekocht.

De dj, Tiga James Sontag, bewondert Cauty om al zijn werk, niet in het minst om de muziek die de Brit in de jaren tachtig en negentig maakte met zijn maatje Bill Drummond. Onder verschillende namen scoorde het duo de ene na de andere hit. De eerste nummer-éénhit was in 1988, met het aan elkaar geknipte nummer 'Doctorin' The Tardis', met een deun gebaseerd op het thema van de tv-serie

Dr. Who. Nog indrukwekkender vond Tiga de eerste langspeelplaat die volledig bestond uit 'samples', muziekcitaten, door het duo gelanceerd als 'The Justified Ancients Of Mu Mu'. Titel van de plaat: *What the Fuck is going on?* Het bestond uit een combinatie van drummachines, schreeuwende Schotten en muzikale citaten van bands zo uiteenlopend als The Monkees tot Abba.

Nog meer hits scoorde het duo als KLF, ofwel: Copyright Liberation Front. In 1992 werden ze uitgeroepen tot 'beste Britse band', waar ze overigens niet van gediend waren. Cauty en Drummond zagen het als een poging van de muziekindustrie om hen „in te lijven”. Ze beantwoordden die poging met een dood schaap in de foyer van het hotel waar het feestje voor de awards werd gevierd. Om de nek van het beest een briefje met de tekst: „Ik stierf voor jullie.”

Tiga vertelt dat Cauty samplmuziek maakte in een tijd dat dit technisch nog erg ingewikkeld was: „Daar had je destijds enorm veel geduld voor nodig.” Tegen Cauty zegt hij: „Je zou eens moeten weten hoe makkelijk het nu gaat. Onze computersoftware zou jou traumatiseren, dat weet ik zeker.”

„Ik weet het”, antwoordt Cauty. „Ik heb voor de grap eens iets gemixt op de computer van mijn dochter: ik wist niet wat ik zag. In mijn tijd koos je een plek op de muur om naar te kijken, dan luisterde je zo goed als het kon om, pang, precies op tijd de knip te zetten. Daarna terugluisteren, opnieuw afspoelen, een betere

knip vinden; *a hell of a job*. Zo zat ik dagen te werken. Het is dat Bill af en toe zei: 'En nu is het af'. Anders zat ik daar nu nog."

Stunten

Dat geduldige gepriegel met geluidsbanden en aan minuscule treintjesfiguren staat in fel contrast met de grote gebaren waarmee Cauty en zijn maatje Bill Drummond de wereld van de beeldende kunst in de jaren negentig probeerden uit te dagen. Ze hadden daar hun K-foundation voor, met daarin het geld verdiend met de muziek. Ze hadden nooit als popsterren geleefd, maar als krakende kunstenaars; veel hadden ze niet uitgegeven, zeker niet aan auto's, juwelen of dure vriendinnen. Eerst kochten ze pagina's in Britse kranten om statements over de kunst kwijt te kunnen. Daarna kwamen ze met hun eerste grote stunt. Ze lieten vijftig kunstcritici een miljoen pond, verpakt in pakketjes met briefjes van 50, bevestigen op een houten pallet met een schilderijlijst eromheen. Het werk zetten ze te koop voor 500.000 pond. De koper had de optie om zijn bezit te „deconstrueren” en zijn winst te nemen, zo meldden ze in een begeleidende tekst. Maar de koper kon ook wachten tot de artistieke waarde van het werk de materiële zou overstijgen. „Al weet niemand wanneer dat moment is.” Kunst was niet alleen een investering, investeren was de kunst geworden. De betekenis was duidelijk: kunst is geld, zover was het gekomen.

In hetzelfde jaar, 1993, vroeg het duo aan het publiek om de slechtste kunstenaar te kiezen uit de vier genomineerden voor de Turner Prize, de meest gerenommeerde Britse kunstprijz. Het publiek koos Rachel Whiteread. Die won vervolgens ook de echte prijs, 20.000 pond. Van Cauty en Drummond kreeg ze het dubbele: 40.000 pond, maar Whiteread accepteerde dat geld pas nadat ze hadden bedreigd het in de brand te steken. Cauty: „Dat is misschien wel de beste actie van de K-foundation geweest. Dat het publiek anders oordeelt dan zelfverklaarde kenners is natuurlijk geen nieuws. Maar dat het publiek de nummer één onder de kenners de allerslechtste vindt, dat is natuurlijk wel mooi.”

De kunstwereld reageerde geprikkeld. De stunts van de K-foundation kregen ook niet de status kunst, zo bleek uit de reacties. Dat gold evengoed hun laatste en meest geruchtmakende statement. Ze huurden een vliegtuigje, namen een bekende journalist mee en vlogen naar het eiland Jura, aan de westkust van Schotland, om daar op 23 augustus 1994 een miljoen pond te verbranden. Het was het allerlaatste geld van de foundation. Ze maakten filmopnames van de verbranding, die nog altijd via internet zijn te bekijken. Net als een interview dat ze erover gaven. Eén citaat daaruit: „We wilden het miljoen wel hebben, maar we wilden het nog liever verbranden.”

Met bloot, seks of geweld kunnen kunstenaars een natie niet meer choqueren. Wel met het verbranden van geld, zo bleek. Engeland was te klein. De Britse krant *The Guardian*, die hen al eerder „cultuurterroristen” had genoemd, plaatste een lijstje met alternatieve bestedingen met een miljoen: zoals eten voor hongerige Rwandezen en huizen voor Londense daklozen.

De daad was zo choquerend, dat het de vraag was of Cauty ooit nog met iets anders zou worden vereenzelvigd dan het verbranden van dat miljoen.

„Bill en ik wisten dat we de rest van ons leven die mannen zouden zijn, maar we wisten niet hoe dat is. Daarvoor moet je het eerst doen. De publieke reactie viel me vervolgens wel mee, het had zoveel erger gekund. Maar... mijn schoonmoeder! Man, man, man. Alsof ik een oorlogsmisdaad had begaan... Dat mijn vader al dood was, mag in dit opzicht een opsteker heten. *He would have freaked out.*”

Dan wil Tiga de dj zich ermee bemoeien. De setting van een interview, met een buitenlandse journalist erbij, geeft hem de „perfecte dekmantel”, zoals hij het zelf noemt, om „de vraag der vragen” te stellen.

Tiga: „Op het moment dat jullie die briefjes in het vuur gooiden, was dat

opwindend, beangstigend, of gewoon saai?”

Cauty: „Toen we het geld in het vuur gooiden, deden we dat eigenlijk vrij mechanisch. Het is nog best een hoop werk, zo’n hele koffer geld opbranden. Bovendien had ik alle extreme gevoelens toen al achter de rug, nu wilde ik het gewoon gedaan hebben. Het idee had ik plotseling gekregen, in een opwelling. Ik vertelde het niet aan Bill, want ik wist dat hij zou zeggen: ‘Ja, doen we. Nu direct!’ Dus heb ik drie maanden lang lopen dubben, zette ik alle voors en tegens op een rij. Ik worstelde in eenzaamheid met het hele universum.”

Is het verbranden van een miljoen voor een kunstenaar niet als het zwarte schilderij van Malevitsj: een einde voor een nieuw begin?

„Het was zeker zo’n gebaar, schoonmaken om opnieuw te beginnen. Creatieve destructie, zeg maar. Weg met dat geld.”

Uw liefde voor muziek was inmiddels ook voorbij, niet?

„Ja, klopt. Ik luister nooit meer naar muziek.”

Tiga, de dj, is gechoqueerd. Een van zijn grote helden op muzikaal gebied luistert nergens meer naar. Onvoorstelbaar, vindt hij. De Brit lacht erom. Om zijn bewonderaar tegemoet te komen, zegt Cauty: „Stuur me maar wat op.”

Even later zegt hij, in een Britse pub om de hoek van zijn atelier: „Ik kan me de verbazing voorstellen. Mijn leven bestond uit muziek. Dat ik stopte, ook met luisteren, daar heb ik geen sluitend verhaal bij, godzijdank. Het is meer: wat wil ik nu nog horen? Ik heb Spotify op mijn computer, waarmee je eindeloos veel keuze hebt. Ik vraag mijn vrouw: waar zullen we naar luisteren? Maar dan kunnen we niets bedenken. Echt niets. Ik ben altijd al beeldend kunstenaar geweest, maar als tiener wilde ik gewoon dolgraag in een band. Ik wilde op tv komen, in *Top of the Pops*.”

En? Hoe voelde het toen het gelukt was?

„Amaaaazing. Echt. Nee echt, geen grap.”

Hoe verhouden muziek- en kunstmarkt zich tot elkaar?

„Als tegenpolen. In de muziekwereld gaat alles om aantallen mensen die van jouw werk houden. Hoe meer dat er zijn, hoe succesvoller je bent. In de kunstwereld is het precies andersom: een paar mensen moeten het goed vinden, de juiste mensen, en de massa kan het maar beter walgelijk vinden. Daar bestaat nog altijd een bijzonder elitair hoekje, afgesloten van de rest van de wereld. Die is aan het instorten, maar daar kan veel tijd overheen gaan.” Lacht weer: „Ach, voor mij doet het er niet toe, ik zit daar niet in, de *fine arts*. Ik zit in een andere wereld.”

Dat is de wereld van de tegencultuur. Hoe langer Cauty praat, hoe begrijpelijker het is dat de kunstwereld de acties van de K-foundation kon afdoen als grappenmakerij. Cauty weigert immers zichzelf serieus te nemen. Na zijn eerste nummer-éénhit bleek dat al, toen hij samen met Drummond het door hen geschreven boek uitbracht: *The Manual (How to have a Number One the Easy Way)*. Wie zich aan de instructies hield en géén nummer-éénhit scoorde, kreeg de aankoop prijs van het boek terug. Niemand meldde zich, behalve de Oostenrijkse band Edelweiss, met een bedankje. Ze hadden zich aan de Manual gehouden en daarop wereldwijd vijf miljoen exemplaren verkocht van hun nummer ‘Bring Me Edelweiss’, op de melodie van Abba’s ‘S.O.S.’

Cauty: „Zo’n boek kun je niet schrijven over succes in de beeldende kunst, omdat de criteria daarin volkomen duister zijn. Wanneer wordt een tafel een kunstwerk? Niemand weet het precies, ook niet de jongens die *in charge* zijn. Het is als met het schoolplein, vroeger. Sommige jongens waren gewoon cool, anderen niet. Waarom? Onmogelijk om daar de vinger achter te krijgen. Daarom zal ik ook niet wachten op de goedkeuring van het kunstestablishment. Als de Tate aan mij een relpot vraagt, zal ik heus geen nee zeggen. Maar je moet daar niet mee bezig zijn.”

Auteursrechten

Constance in Cauty’s werkende leven is gedoe over auteursrechten. Dat begon al in 1988, toen de rechter op aandrang van de Zweedse band Abba een plaat uit de handel liet halen waarop Drummond en Cauty uitgebreid gebruikmaakten van

Abba's 'Dancing Queen'. De twee reisden daarop naar Zweden om met Abba, zo was het plan, te discussiëren over artistiek eigendomsrecht. Want hoe uniek waren die deuntjes eigenlijk? En waarom hadden die Zweden eigenlijk het recht om in het Engels te zingen? En had Abba geen toestemming moeten vragen aan Bill Haley, want rock-'n-roll kwam toch zeker niet uit Zweden?

Abba wilde de Britten niet ontvangen, waarop de twee de resterende, nog niet verkochte platen verbrandden op een weiland in Zweden. Later brachten ze dezelfde plaat uit zonder muziekcitaten. Er bleef nauwelijks iets van over.

Onlangs kreeg Cauty de Royal Mail op zijn dak, de Britse postbussen. Die wilde via de rechter verbieden dat hij een postzegel exposeerde met daarop de Engelse koningin met een gasmasker. De afbeelding was onderdeel van de serie *Black Smoke, Stamps of Mass Destruction*, die te zien is als een protest tegen de oorlog in Irak. „Mijn advocaat vertelde me dat we een kostbaar verlies tegemoet zagen, dus hebben we geschikt. Weg postzegel.”

Cauty voegt eraan toe dat „het geëmmmer” wel minder wordt. „Onlangs heb ik nog een werk geëxposeerd waarop Mickey Mouse zwaait met een groot pistool. Ik hoorde niets. De wereld verandert. Je kunt grote bedrijven niet zo snel meer dwarszitten met kunst.”

In tv-programma's duikt Cauty af en toe op om kunstenaars als Damien Hirst te zeggen: ontspan! Cauty: „Kunstenaars moeten niet spastisch doen over auteursrechten. En al helemaal niet als hun werk voornamelijk bestaat uit stippen.”

Maar wat als Cauty's omgekeerde jampotten steeds populairder en dus duurder worden? Hoe zal hij reageren als er vervolgens valse Cauty's opdruiken? „Dan zie ik dat als compliment.”

En als Hirst ook jampotten zal gebruiken als vitrine?

„Neel! Mijn jampotten? Dan zou ik hem aanklagen.” Harde lach, en dan plotseling serieus: „Hirst? *Fuck yeah!*”

In zijn beeldende werk reflecteert Cauty op de wereld waarin hij leeft. Vindt hij dat kunstenaars zich meer moeten engageren met de wereld? Helemaal niet, zegt Cauty. „Kunstenaars moeten doen wat ze willen doen. Ik doe dit, waarmee ik uiteindelijk meer van mezelf dan van de wereld laat zien.”

Steve, de vriend alias galeriehouder: „Jimmy's werk lijkt een commentaar op hoe de wereld werkt, maar de humor, de aandacht voor detail, de composities; al die dingen maken uiteindelijk dat de natuur van Jimmy zelf door het werk heen komt. Dat maakt het bijzonder. Zijn werk gaat volgens mij om het werkelijk uitvoeren van plannen. Neem deze diorama's. Wie doet zoiets?”

Cauty onderbreekt: „Ik!”

Opnieuw ontstaat een groepsgesprek, waarin Cauty zich duidelijk beter voelt dan in een interview. Hij concludeert dat „de grote lessen van de mensheid” komen van mensen die niet te beroerd zijn ideeën uit te werken, of het nu om het verbranden van een miljoen pond gaat, of het beschilderen van een paar honderd minipolitieagentjes uit de modeltreinfabrieken in Duitsland.

Of wat Cauty als zeventienjarige deed: met een enorm oog voor detail de officiële Athena-posters voor de film *The Hobbit* tekenen.

Cauty, over die poster: „Ja, dat was *pretty insane*”.

Dingen doen. Juist.

Toch maakt u allesbehalve de indruk zelf de straat op te gaan om een rel te schoppen.

„Dat spijt me. Ik ben in de zomer van 2011 inderdaad niet de straat opgegaan. Maar ik vind rellen wel goed voor een samenleving. Is het echt waar dat jullie in Nederland sinds 1980 geen echt serieuze rellen meer hebben gehad? Dat vind ik droevig, voor jullie.”

James Cauty exposeert zijn 'rellen in een jampot' bij Piet Hein Eek van zondag 24 november tot en met zaterdag 15 maart 2014. Adres: Halvemaanstraat 30 in Eindhoven. Toegang gratis.